

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

FÖRSTA ÅRGÅNGEN
1914

INNEHÅLL.

	Sid.
FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.	
ADELBORG, GERTRUD: En dag på Rimforsa	412
DAHL, ELSE: Till Småryd på upptäckarfärd	423
DAHLGREN, LOTTEN: Esseldes testamente	9
— Ur Fredrika-Bremer-Förbundets porträttgalleri	406
MONTELIUS, AGDA: Fredrika-Bremer-Förbundet 30 år	397
PLOMGREN, IDA von: Byrån förr och nu	417
THORSTENSON, AXIANNE: Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet år 1913	225
— Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte	253
— Genom tre decennier	399
Fredrika-Bremer-Förbundets 30-årsfest den 8 december 1914	416
Förbundsmeddelanden 19, 43, 55, 56, 175, 204, 217, 231, 255, 416, 426, 447	
LEDANDE OCH POLITISKA ARTIKLAR, SOCIALA FRÅGOR, LAGFRÅGOR, SKOL- OCH UNDERVISNINGSPRÅGOR.	
BORELIUS, HILMA: Ett stycke ur dagens historia	50
— Psykologiska jordskred	287
— Tidens röster	309
— Vid högvakten	177
DAHLGREN, LOTTEN: Försvarsröster och fridsröster	67
— Kvinnorna och kriget	265
FOGELKLOU, EMILIA: Fred i krig	331
GREGER, METTA: Drömmen om fred på jorden	335
— I nativitetsfrågan	318
— Kulturen under prövning	186
— Under de eviga stjärnorna	431
KLEMAN, ANNA: Dagens sanning	72
LEIJONHUFVUD, SIGRID: Selma Lagerlöf en av de aderton	243
MONTELIUS, AGDA: Kvinnan och äktenskapet	5
NORDENSON, B.: Kvinnornas försvarspetition	28
PETRINI, GULLI: Kvinnorna och statsämbetena	111
PHILIP, RUTH: Montessorimetoden	205
PHILIPSON, ADELE: Lärarelönenämndens betänkande	434
SANDSTRÖM, ANNA: Flickskolans ställning i nuvarande stund	89
SILFVERBRAND-ERIKSON, SUSY: Våra studiestipendier	353
WAHLSTRÖM, LYDIA: Sveriges uppgift i världshistorien	25, 45
Framtidens förtrupper	375
Föregångerskan	3
Kvinnors tillträde till vissa statstjänster	333
Margareta Hvitfelts miljoner	155
Scenförändring	94
351,454 namn	277
Vår rösträtsfråga vid årets riksdag	270
Över partierna	133
SOCIALA FÖRETAG, FÖRENINGAR OCH FÖRENINGSMÖTEN.	
HOLST, EVA von: Stockholms kvinnliga skytteförening	387
KLEMAN: ELLEN: Ett kvartsekel socialt arbete	376
— Kvinnornas oppbåd	357
— Trettio års försvarsoffer	185
PLOMGREN, IDA von: Kvinnor och fäktkonst	181
SILVERBRAND-ERIKSON, SUSY: Kvinnliga donatorer 1600—1905	290, 311
THORSTENSON, AXIANNE: Sommarens möten	275
Internationella kvinnomöten i Rom	261
Rösträttsföreningarnas centralstyrelsemöte	56
Talarskolning	260
Vad som är i görningen	18
Årstaklubben	295
ÅRSTAUTSTÄLLNINGEN.	
DAHLGREN, LOTTEN: Årstabiblioteket	214
HOLMGREN, KARIN: Kvinnornas slott	221, 244
SILFVERBRAND-ERIKSON, SUSY: Sommardagar på Årsta	271
THEORIN, EBBA: Hemköket på Årsta	324
— När Årsta stängdes	334

	Sid.		Sid.
THORSTENSON, AXIANNE: Hur det baltiska Årsta kom till	257	KRAMERS, MARTINA G.: Hollands kvinnor	284
Vad Årstautställningen lovar	180	LAMBERG-BRUUN, ANNA: Borgare i revolution	190
Årstautställningen	199	— Lady Hester Stanhope	367
TEXTIL- & KONSTUTSTÄLLNINGAR.		MARELLE, LOUISE: Tyskornas krigstjänst	341
BOËTHIUS, GERDA: Liciums utställning i Konstakademien	229	NORDENFELT, MEA: Engelska romanförfattarinnor från 1800-talets förra hälft	
— Svenska kvinnliga konstnärer på Baltiska utställningen	297	I. Jane Austen	97
CH.: Rosa Nordenskjölds hästar	63	II. Charlotte och Emily Brontë	145
THORMAN, ELISABETH: Ryavävnader	166	III. Mrs Gaskell	171
— Textilkonst på Baltiska utställningen	236	SCHIRMACHER, KAETHE: Tysklands ställning i kriget	314
MINNESTECKNINGAR.		STRÖM, AGDA: Kapten Bloms man	300
CEDERSCHIÖLD, MÄRIA: Alexandra Gripenberg	30	SVANSTRÖM, GUSTAVA: Förnöjsamhetens evolution	128
DAHLGREN, LOTTEN: Molly Rothlieb	95	— Hundra år	194
JOHANSON, KLARA: "Översten"	163	SWANWICK, H. M.: Englands kvinnor och kriget	442
KLEMAN, ELLEN: Klara Lindh	135	WAHLSTRÖM, LYDIA: Gustavianskt hovliv	343
MONTELIUS, AGDA: Änkedrottning Sophia	23	WESTER, ELLEN: En kvinna ur 1600-talets lärda värld	126
THÉEL, ELISIF: Professor P. G. Rosén	49	NOTISER FRÅN BOKVÄRLDEN.	
SJÄLAR OCH ANSIKTEN.		DAHLGREN, LOTTEN: Tegnériska släktminnen och ungdomsbilder av <i>Evert Wrangel</i>	86
BORELIUS, HILMA: Mrs Ethel Snowden	70	EKENSTIERNA, FANNY: Kvinnans plats i Guds världsplan. Föredrag hållna vid K. F. U. K:s världskonferens i Stockholm 1914	328
— Anna B. Shaw	203	Hemmets sociala fråga av <i>Fr. W. Foerster</i>	373
FOGELKLOU, EMILIA: Ellen Key	439	JOHANSON, KLARA: Gunnar Wennerberg av <i>Signe Taube f. Wennerberg</i>	20
JOHANSON, KLARA: och KLEMAN, ELLEN: Rosa Mayreder	53	Johan Jolin och hans vänner av <i>Ellen Jolin</i>	20
KLEMAN, ELLEN: Maria Vérone	115	Bref till Adolf Fredrik Lindblad	20
THORMAN, ELISABETH: Anna Sandström	293	Ur den blåmålade kistan om August Bondeson av <i>Greta Holmgren-Strömbom</i>	21
ESSAYER, SKISSER, KULTUR-, OCH RESESKILDNINGAR, UTLÄNDSKA KORRESPONDENSARTIKLAR.		Främmande diktning fritt återgifven af <i>Ebba Walldén</i>	21
BORELIUS, HILMA: En mans synpunkt	36	Gitanjali av <i>Rabindranath Tagore</i>	22
DAHLGREN, LOTTEN: När Uppsala var bäst	389	Tyska utsikter av <i>Vilhelm Ekelund</i>	43
ELMBLAD, SIGRID: En trilogi ur Wagners liv	58, 78, 103	Ernst Ahlgren av <i>Mathias Feuk</i>	44
FOGELKLOU, EMILIA: En isländsk diktarens kvinnovärld	74	Romerska kejsarinnor av <i>Guglielmo Ferrero</i>	131
GERNANDT-CLAINE, JANE: Några intryck från Ceylon	325	Dramatiska interiörer av <i>Fidelio</i>	197
— Prinsessan från Trebisond	84	Huset Buddenbrook av <i>Thomas Mann</i> . Tunneln av <i>Bernhard Kellermann</i>	197
HÅRDAF SEGERSTAD, KERSTIN: Fredsminnen i krigstider	383	Den kostbara hvilan af <i>Karin Ek</i>	263
JOHANSON, KLARA: Fredrika Bremer som kritiker	117, 136, 157	Henri Bergson av <i>Algot Ruhe</i>	264
KLEMAN, ELLEN: De våra på Bugra	359	Gästabudet och några andra dialoger av <i>Platon</i>	352
— Nya kvinnor i romaner	14	KLEMAN, ELLEN: Teosofi och teosofier av <i>Anna Maria Roos</i>	65
— Tysk sommaridyll 1914	279	Kärlekens ansikten av <i>Ellen Lundberg-Nyblom</i>	87
		Virveln av <i>Maria Sandel</i>	152

	Sid.		Sid.
KLEMAN, ELLEN: Bland anarkister av		Skilsmässa av <i>Vera Veronica</i>	395
<i>Rivette Maitrejean</i>	175	En piga bland pigor av <i>Ester Blenda Nordström</i>	395
Nöjeskultur av <i>Ellen Key</i>	218	I skuggan av ett snille av <i>Jane Gernandt-Claine</i>	428
Nygift på sommarnöje av <i>Linda Öberg</i>	219	Släktens kvinnor av <i>Else Kleen</i>	428
Aventyrens land av <i>Marika Stjernstedt</i>	241	Grannarna på Kungsängsgatan av <i>Lot-ten Dahlgren</i>	449
Kriget — det förgångna, freden — fram-		LEIJONHUFVUD, SIGRID: Magnus Sten-	
tiden av <i>Charles Richet</i>	241	bock och Eva Oxenstierna. En bref-	
Firman Åbergson av <i>Erik Fahlman</i>	264	växling af <i>Carl Magnus Stenbock</i>	152
Qvinnan och dess bestämmelse — för		Gustavianska studier av <i>Lydia Wahl-</i>	
hundra år sedan. Tre uppsatser från		<i>ström</i>	448
18-talets början utg. av <i>Gurli Linder</i> ...	329	NORDENSTRENG, ELLEN: Äkta spet-	
Kvinnan och trädgårdskötsel. Ett speci-		sar av <i>Elisabeth Thorman</i>	65
alnummer av Skånska Trädgårdsförenin-		ROOS, ANNA MARIA: Nya Sverige av	
gens tidskrift.....	329	<i>Aivva Uppström</i>	450
Hård mark av <i>Hanna Söderlund-Ham-</i>		WAHLSTRÖM, LYDIA: Några drag ur	
<i>mar</i>	371	den svenska flickskolans historia av <i>Ebba</i>	
Det lyckliga valet av <i>Nils Kjær</i>	371	<i>Heckscher</i>	307
Neutrala staters och deras undersåtars		Politiska essayer av <i>Rudolf Kjellén</i>	285
rättigheter och skyldigheter under krig			
av <i>Anna Wicksell</i> . Varför? av <i>Anna</i>			
<i>Hilding-Andersson</i>	372		
Natalie Zahle af <i>Th. Moltke</i> og <i>Henri-</i>			
<i>ette Skram</i>	373		
Lars Levi Læstadius av <i>Elisabeth Curte-</i>			
<i>lius</i>	394		
Ebba Stjerne, Eva Skytte och de andra			
av <i>Mathilda Malling</i>	394		
Signild av <i>Anna Wahlenberg</i>	394		

GLIMTAR UTFRÅN.

13, 29, 57, 76, 102, 125, 144, 161, 188,
212, 232, 256, 278, 295, 316, 339, 363,
379, 426, 444

Medföljer n:o 51 av Dagny som bilaga.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN

Nya böcker till julen 1913!

Frideborg. Illustrerad folkkalender för 1914, redigerad av komminister *B. Wadström*. 48 årg. Kart. 1: 25, klotb. 2 kr.

Varde ljus! Nordisk missionskalender för 1914. Redigerad av missionsdirektorn pastor *J. Lindgren*. 22 årg. Kart. 1: 25.

Korsblomman. Kristlig kalender för 1914. Redigerad av pastor *Efr. Rang*. 49 årg. Häft. 1: 50, kart. 1: 75, klotb. 2: 25.

Berättelsebibliotek. Utg. av komminister *B. Wadström*. VIII. **Ungdomssegrar.** Häft. 1 kr., kart. 1: 50, klotb. 2 kr. IX. **Ljus i natten.** Skildringar från olika tider och folk. Häft. 1 kr. kart., 1: 50, klotb. 2 kr.

En liten bok till julen. Av kyrkoherde *Anton Levedal*. Häft. 40 öre, kart. 50 öre.

I Smålands Zätaryd. Berättelse av *K. G. Fridholm*. Häft. 1: 25, kart. 1: 50, klotb. 1: 75.

Mot målet. Berättelse av *Alfred Roth*. Häft. 1: 25, kart. 1: 50, klotb. 1: 75.

Lifvets solsida. Berättelse av *Bendix*. Häft. 1 kr., kart. 1: 25, klotb. 1: 50.

Vid julgranen. Fem berättelser av *A. Vollmer*. Från tyskan av *E. Willén*. Häft. 1: 25, kart. 1: 50, klotb. 1: 75.

"Grund som håller" och andra berättelser av *A - der (Anna Ölander)*. Häft. 1: 50, kart. 1: 75, klotband 2 kr.

Med Kristus på hafvet. En religiös självbiografi. Av *Frank T. Bullen*. Övers. af *Märta Lagerfelt*. Häft. 1: 75, kart. 2 kr., klotb. 2: 25.

Sådan var vägen. En ung kvinnas historia. Av *Georg Bormann*. Med 24 helsidesillustrationer av *Fritz Bergen*. Häft. 1: 50, kart. 1: 75, klotb. 2 kr.

Femton år i Amerika. Skildring av *Margareta Lenk*. Bemynd. öfvers. av *E. Willén*. Häft. 1: 25, kart. 1: 50, klotb. 1: 75.

Lenas vandringsår. Berättelse av *Margareta Lenk*. Bemyndigad översättning av *E. Willén*. Häft. 1: 50, kart. 1: 75, klotb. 2 kr.

I banvaktstugan. En berättelse för de unga av *Margareta Lenk*. Översättning av *E. Willén*. Häft. 75 öre, kart. 1 kr., klotb. 1: 25.

Trogen. Berättelser av *M. Rüdiger*. Bemyndigad översättning. Häft. 1 kr., kart. 1: 25, klotb. 1: 50.

Småfolk. Några iakttagelser inom barnpsykologiens område. En bok för föräldrar, barnvänner och barn. Av *Anna von Rothkirch*. Förord och erkännanden av biskop *H. Danell* samt överläkaren med d.r. *Th. Hellström*. Häft. 40 öre, kart. 60 öre.

Doktor Adrian. En hjälte från reformationsstriderna i Holland. Av *D. Alcock*. Bemynd. övers. av *Axel Lybecker*. Häft. 3: 25, kart. 3: 75, klotb. 4 kr.

Grefve Nik. Ludvig v. Zinzendorf, hans verksamhet och liv. Av *Hermann Römer*, predikant inom brödräfsamlingen. Bemynd. övers. från tyskan. Häft. 1: 50, kart. 1: 75, klotb. 2 kr.

Solljus på moln. Några ord till sjuka, bedrövade och oroliga. Av *E. Kock*. Bemynd. övers. av *V. Emanuelsson*. Häft. 1: 75, kart. 2 kr., klotb. 2: 25.

Kristendomen och intelligensen. Av *P. Bard*. Översättning av *J. Montelius*. Häft. 50 öre, kart. 75 öre.

Evang. Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition, Sthlm 3.

7

SELMA HÄGGLUND

PARFYM-MAGASIN

HAMNGATAN 38

STOCKHOLM

Allm. Telefefon 84 07 Rikstelefon 23 57

2

För Linneutstyrslar!

Stort urval af Broderier, Knyplade Spetsar, Trådspetsar, Valenciennes och Hvita Tyger till billigaste priser. Beställningar å Linneutstyrslar emottagas och utföras förstklassigt. :- :-

De Förenade Spetsfabrikerna

Försäljningslokal:

Grefthuregat. 13 (Hörnbutiken)

1

HERTHA

I ÅRGÅNG

I JANUARI 1914

HÄFTE I

Inbjudan till prenumeration.

Veckotidningen Dagnys upphörande med år 1913 har ställt Fredrika-Bremer-Förbundet inför den viktiga frågan hur det tomrum, som härigenom uppstår i den svenska pressen, skall kunna fyllas. Att vår kvinnorörelse äger ett särskilt pressorgan, representerande alla dess skilda strävanden, anser Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse, som underkastat frågan en noggrann prövning, vara en oavvislig nödvändighet samt har vidare kommit till övertygelsen att den forna tidskriftsformen härför är lämpligast.

Styrelsen har av dessa grunder beslutit utgiva den nya tidskrift, vars första häfte nu framlägges för allmänheten, och tillåter sig inbjuda Förbundets medlemmar och andra för dess syften intresserade till prenumeration å densamma. Redigerad som den blir på grundval av Förbundets kända program, har styrelsen givit den namnet *Hertha*, därmed upptagande namnet på den genom Fredrika Bremer givna sinnebilden av kvinnotanken strävande mot det högsta mål.

Både som individ och medborgarinna ställes kvinnan för varje år inför stegrade uppgifter. Nutidslivets skilda företeelser, såväl de av glädjande som av sorglig art, mana henne att söka bidra till det godas växt samt att upptaga kampen mot de makter, som i hem och samhälle verka nedbrytande på moral och rättskänsla. Vår tidskrifts främsta mål vill

därför vara att, såvitt det i dess förmåga står, utgöra en uppåtbärande och framåtvisande samt för kvinnorna själva uppfostrande faktor i utvecklingen.

Den tid vi närmast gå till mötes är för den svenska kvinnan av genomgripande betydelse. Stora riksdagsfrågor, såsom rösträttsfrågan, reglementeringsfrågan, lagfrågor berörande kvinnans ställning inom familjen och äktenskapet, stå inför avgörande, allt ämnen, vilka ej kunna rättvist och fullgiltigt slutbehandlas utan att den kvinnliga sakkunskapen och uppfattningen få göra sig gällande.

Vidare kommer kvinnornas speciella deltagande i den Baltiska utställningen 1914 samt Internationella kvinnoförbundets kongress i Rom instundande vår att påkalla ingående och detaljerade redogörelser.

Vid sidan af här berörda aktuella ämnen kvarstå alla såväl etiska och intellektuella som sociala och ekonomiska frågor, vilka ligga inom en kvinnotidskrifts område. Var och en af dessa frågor skall principiellt och sakligt behandlas, icke blott de som angå våra egna förhållanden utan även andra länders; de senare i utländska korrespondensartiklar.

Litteraturen får sin givna plats i tidskriften, vilken gör till en av sina förnämsta uppgifter att följa i första rummet de litterära företeelser, som röra kvinnans intressen, men även andra in- och utländska arbeten, som i en eller annan riktning bilda en beaktansvärd kulturinsats.

Medföljande förteckning på de medarbetare, vilkas hjälp vi lyckats tillförsäkra oss, bör vara en borgen för att den skönlitterära avdelningen icke mindre än den sociala kommer att riktas med värdefulla originalartiklar.

Hertha utkommer den 1:sta och 15:e i varje månad med undantag av juli och augusti. Således med 20 häften om året och med ett sammanlagt antal av minst 450 sidor.

Prenumeration för icke-förbundsmedlem sker å posten. Pris: pr år kr. 5:—, pr $\frac{1}{2}$ år kr. 2:75. Förbundsmedlemmar prenumerera, till reducerat pris, å Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm.

Till medarbetare för den nya tidskriften ha vi haft förmånen vinna:

Gertrud Adelborg, Hilma Borelius, Frigga Carlberg, Lotten Dahlgren, Anna Lenah Elgström, Sigrid Elmblad, Emilia Fogelklou, Marie-Louise Gagner, Jane Germandt-Claine, Metta Greger, Kerstin Hesselgren, Ann Margret Holmgren, Bertha Hübner, Anna Höjer, Anna Kleman, Selma Lagerlöf, Anna Lämberg Bruun, Sigrid Leijonhufvud, Gurli Linder, Anna Lindhagen, Gerda Meyerson, Cecilia Milow, Agda Montelius, Louise Nathorst-Böös, Ellen Nordenstreng, Gulli Petrini, Sigrid Platen, Emilia Rathou, Maria Rieck-Müller, Anna M. Roos, Anna Sandström, Susy Silfverbrand-Erikson, Louise Stenbock, Gustava Svanström, Julia Svedelius, Anna Sörensen, Axianne Thorstenson, Valborg Ulrich, Lydia Wahlström, Ellen Wester, Carin Wästberg.

Dessutom komma att i tidningen medverka andra såväl manliga som kvinnliga pennor.

REDAKTIONEN.

Föregångerskan.

— — "frihet och framtid, det bröd och vin,
som ger lust att leva".

Som en ledstjärna, vilken aldrig för vill, lyser oss Fredrika Bremers namn. Hon hade hunnit långt i sitt liv, då hon talade ut sitt ord till kvinnornas frigörelse, men då visste hon också vad hon gjorde. Det är smärteskriet från hennes egen förtvivlansfyllda ungdoms- och utvecklingstid, som ljuder i Hertha. Hon ropade ut det, därför att nu visste hon, att hon ville — och kunde — göra något för att hjälpa alla sina många systrar, vilka liksom hon "med smärta" måst böja sig under "omyndighetsbudet, som fjättrade den största, bästa delen av hennes liv". För egen del offrade hon mycket med och genom Hertha av uppskattning och popularitet, men vad hon själv genomlevat, vad hon sett hundraden och åter hundraden av kvinnor genomleva hade blivit henne till ett tvingande bud, som hon måste följa. Hon visste vad kvinnorna andligen förlorade genom ofrihet och omyndighetstillstånd, hur den unga kvinno själen kunde förkrämpas och vanställas, då den "lever, rättare vege terar, utan framtid". Hennes bön blev: "Öppna för kvinnorna friheten och alla dess banor, öppna dem vida som morgonrodnadens portar — —", samt: "Fädernesland! du som jag mycket älskat, som jag velat tjäna av hela min själ och av all min kraft, men som ringaktade min själ och min kraft, du som jag likväl välsignar för det goda du gav, mot vars ärofulla framtid jag ännu i dödens skuggor troende skådar, till dig förtror jag mina moderlösa. Var dem en huldare moder än du varit det för mig. Giv dem, giv, för din egen framtids skull, åt alla dina döttrar vad du nekade min ungdom: frihet, framtid, ett hem för andens liv!"

Så varmt, så starkt, som dessa ord ange det, kände Fredrika Bremer nödvändigheten av en frigörelse för kvinnorna. Hon stred därför i Hertha, hon visade oss vägen genom sin personlighet och sitt liv.

Det är till henne vi blicka upp. Och när vi vågat sätta Herthas namn på den tidskrift, vars första häfte nu skickas ut i världen, är det i viljan att gå hennes väg och i ödmjukt hopp om att något kunna verka för att den frihet hon bad om för kvinnorna verkligen må bli deras.

En växel, dragen på framtiden, kallade Fredrika Bremer sin Hertha. Mycket återstår också av vad hon hoppades på och drömde om för kvinnorna att nå fram till, om också det hon kämpade för delvis redan blivit vårt: De stängda portarna i "Herthas dröm" äro ju öppnade, det omyndighetstillstånd, som Hertha led under, borttaget. Samhället är icke längre i den grad den "trånga, luft- och ljuslösa värld", i vilken hon höll på att gå

under. Men frihetens banor, vida som morgonrodnadens portar, äro dock ej alla öppnade. Framtiden har ännu förbindelser att inlösa.

Det är vi, som måste hjälpa till därmed. På oss själva ligger ansvaret för att framtidens växel blir infriad. Det är vi, som ej få stå stilla, det är vi, som själva måste göra oss fria.

Fredrika Bremer visste vad det var att linda sig ut ur "sekelgamla lindor" till självständighet. När man följer henne genom hennes liv, ser man hur hennes ande frigör sig från det ena hämmande bandet efter det andra. Lugn och stilla, men säker och stark, går hon på nya vägar, med oförvillad blick, med glad håg. Och så god, så hänsynsfull hon är i sitt väsen, vet hon, att gäller det friheten, hennes andes frigörelse, då måste hon vara hänsynslös, om något ställer sig hindrande emot.

Detta måste vi lära — och minnas. Intet framsteg har vunnits, ingen brytning med gamla fördomar ägt rum utan att stöta emot, utan att väcka förargelse på något håll. Det är det oundvikliga, som måste accepteras, och vi måste göra klart för oss, att vilja vi framåt, få vi ej vara rädda för att väcka strid.

Fredrika Bremer vågade att för kvinnornas saks skull få samtiden emot sig. Esselde, som tog upp hennes verk, visste vad det var att i striden för det nya se gamla vänner oförstående gå ifrån sig. Varje människa, som går mot ett nytt, högre mål, trampar på något av det gamla, och så flamlar striden upp.

Nu är det vi, som måste träda fram för vårt och bära vår del av kamp och strid, av ogillande, fördömande och hån, såsom andra gjort det före oss. Fredrika Bremers väg går därigenom fram.

Men det nya, som det är strid om i dag, är redan morgondagens lugna gamla. Se vi detta så i stort, tar det bort kampens skärpa och bitterhet och farorna av det nya. Det hela blir till vad det är, utvecklingens böljeslag, som dock ingen vill skola afstanna.

Ljust och klart såg hon, föregångerskan, på utvecklingens lag. Framåtskridande — liv, stillastående — död. Med framåtskridandet och livet kampens oro, men också dess fröjd och segermöjligheter, med stillaståndet dödens tystnad och dvala. Liv och kamp var det hon valde. Med henne, på livets och kampens väg, söka vi vad hon ville åt oss — frihet och framtid, det bröd och vin, som ger lust att leva.

Kvinnan och äktenskapet.

I det nu av lagberedningen framlagda förslag till revision av de kapitel i giftermålsbalken, som avse bestämmelser om äktenskaps ingående och upplösning, konstatera vi med tillfredsställelse att en ny tids anda gjort sig gällande i avseende på kvinnans ställning.

I vår gällande lag av år 1734 höres ännu klarligen genljudet av bestämmelserna från den tid, då hustrun var "bästa ting som bonde i bo sitt hade" och då kvinnan, som ett slags handelsvara genom äktenskapet övergick från sin fädernesläkts ägo till sin mans; "vill man hjonalag bygga, då skall han mö av hennes gifto-man begära", heter det i lagens första paragraf. Detta genljud har i förslaget så gott som förstummats. Det är ej längre mannen som tager sig en hustru, efter förhandling med hennes släkt, det är två jämställda människor som efter eget beprövande fatta sitt beslut; "trollovning är slutet, då man och kvinna överenskommit att ingå äktenskap med varandra", så lyder helt kort och gott motsvarande paragraf i förslaget.

Då inom något område nödvändiga och önskvärda förändringar vidtagas, varigenom mycket vinnes, händer det lätt att samtidigt även åtskilligt förloras. Så även här. Det är ej utan saknad man ser ur lagen försvinna det som kallats "ofullkomnat äktenskap" och som har sina rötter i uråldrig germansk lag. Beredningen har otvivelaktigt rätt däri, att ingen bör mot sin vilja förklaras vara en annans make, och dithörande paragrafer lära på senare tider ytterst sällan vunnit tillämp-

ning, men den ideella upprättelse en kvinna, som med sin trolovade fått ett barn, erhåller genom att förklaras vara äkta hustru till den, som är hennes barns far, kan för den, som känner fint och varmt, icke ersättas genom "skäligt skadestånd" av ekonomisk art, som förslaget sätter i stället. Ett sådant skadestånd blir dessutom, så länge ej i lagen införts skärpta bestämmelser om uttagande av ådömd underhållsplikt, oftast svårt att utfå och således rätt illusoriskt. Härtill kommer, att mannen ej är pliktig att betala något alls, om barnet blivit till innan han fyllt 21 år, ty "denna plikt måste göras beroende av att han nått viss mognad, och det har ansetts riktigast att i sådant hänseende stadga en gräns, som sammanfaller med myndighets- och äktenskapsåldern", säges det i motiveringen.

Denna bestämmelse är egendomlig och mycket otillfredsställande.

Vid 18 år upphör — för både gossar och flickor — minderårigheten i förvärvshänseende, och efter fyllda 18 år äro alla svenska medborgare underkastade lagens strängaste bestämmelser i avseende på straff för brott; således bör väl en yngling vid den åldern varken anses oförmögen att bedöma sitt handlingssätt emot en kvinna, ej heller fritagas från allt ansvar därför, då han rättsligt kan göras ansvarig för andra sina handlingar och även ekonomiskt bör kunna svara för dem, ehuru han ej är myndig. Inom den kroppsarbetande klassen, där de unga barnafäderna egentligen förekomma — på grund av sorgliga bostadsförhållanden —, finnes

den ekonomiska kraften att bära ansvarsbördan i lika, ja, kanske stundom i högre grad, hos 18-åringen som hos den myndige, ty med myndighetsåldern följer militärtjänstgöringen, vilken under flere månader hindrar arbetsförtjänst; på den skylles åtminstone nu ofta, att ådömt och förfallet uppfostringsbidrag ej betalas.

Härtill kommer, att dispens kan av konungen beviljas för äktenskaps ingående före myndighetsåldern; således kan man väl ej utgå från att mogenhet dessförinnan saknas.

Vid förslaget att höja den lagliga äktenskapsåldern för kvinna från 17 till 18 år — vilket av många skäl synes lyckligt och rätt — säges i motiveringen: "Man torde kunna hysa förhoppning, att lagens nya bud om den ålder, nedom vilken äktenskap ej är tillåtet (— utan dispens—), efter hand skall verka därhän att i folkmedvetandet en fri könsförbindelse före uppnåendet av den sålunda fastställda åldersgränsen kommer att gälla såsom i särskild grad fördömlig". Men kan det tros, att denna uppfattning skall främjas genom att lämna dylik "fördömlig" handling alldeles opåtalad och strafflös, därför att förövaren ej uppnått myndighetsåldern? Nästan undantagslöst är nämligen, vid de fall som här avses, den kvinnliga kontrahenten yngre än den manliga. Det synes vara stor fara för att, om detta blir lag, den sedliga förvildningen, förfärande stor allaredan även bland de riktigt unga, skall hejdlöst utveckla sig, då den svaga ansvarskänslan hos de unga barnafäderna i stället för att stärkas skall, med stöd av lagen, tillåtas alldeles försvinna.

Lagberedningens uppgift har varit mycket svår, och den har icke blivit lättare

därigenom, att den yttersta omsorg skulle nedläggas på att bringa det svenska lagförslaget i överensstämmelse med de danska och norska. Att en sådan överensstämmelse är av vikt för de nordiska länderna med sina täta mellanfolkliga förbindelser är klart; tydligt är ock, att jämkningar måste från alla sidor göras för målets vinnande. Det kännes emellertid påkostande, då en så oegentlig bestämmelse som den nyss nämnda inkommit i förslaget på grund av en sådan jämkning, vilket utan tvivel är händelsen.

Omyndig såväl man som kvinna skall ha föräldrars eller förmyndares tillstånd att ingå äktenskap. Moderns samtycke är lika nödvändigt som faderns; nu gällande lag talar om modern endast som rådgivande. Avlägsnare familjemedlemmar hava intet i saken att säga, då på grund av den nya tidens uppfattning äktenskapet upphört att vara en släktens angelägenhet.

Den oegentligheten försvinner, att vid lysning ett kungörande anses behöfligt endast i den församling bruden tillhör. Själva lysningen skall fortfarande ske i hennes hemförsamlings kyrka, men innan dess skall för brudgummen ett äktenskapsbevis uttagas från hans församling och ett tillkännagivande om att sådant bevis utfärdats ske i hans kyrka.

I gällande lag finnes en del äktenskaps hinder upptagna, som i förslaget bortfallit. Däremot ha vissa sjukdomar införts såsom utgörande sådant hinder, varifrån dock under särskilda förhållanden konungen kan bevilja dispens. Den enda sjukdom, som enligt nu gällande praxis utgör äktenskapshinder, är "den rätta fallandesoten" — d. v. s. den som beror huvudsakligen av inre orsaker —, ty sinnes-

sjukdom räknas, såvida förmågan att sluta avtal är till finnandes, icke som hinder.

Med öppen blick för könssjukdomarnas fruktansvärda härjningar och de olyckor, som de åstadkomma inom äktenskapet, samt den fara för det kommande släktet, som de innebära, föreslår beredningen, att vissa av dem skola under sitt smittosamma stadium utgöra äktenskaps hinder. En särdeles ingående och noggrann utredning har tydligen föregått framställandet av detta förslag.

På grund av flera i motiveringen klart angivna skäl har beredningen stannat vid bestämmandet, att läkarebetygs framläggande vid lysningens uttagande icke kan av trolövad fordras, utan skall han avgiva skriftlig försäkran på heder och samvete, att han, så vitt honom är veterligt, varken lider av könssjukdom i smittosamt skede eller av fallandesot, eller ock skall han visa att dispens blivit beviljad. Den som "är känd" för sinnessjukdom eller sinnesslöhet måste förete läkareintyg, att sådan sjukdom ej kan hos honom påvisas.

Naturligtvis komma dessa bestämmelser icke att bliva tillfredsställande effektiva i sin verkan. Känslan av en dylik försäkrans vikt och betydelse blir troligen snart förslöad, och formuläret kommer att av de mindre samvetsgranna, vilka just främst här åsyftas, underskrivas utan ansvars känsla, kanske nästan automatiskt. Faran härför blir större därigenom, att åtskilliga olika saker upptagas i samma försäkran. "Lagens moraliska verkan, för folkmeningens upplysning och ledning, får", säger beredningen, "dock ej underskattas", och på denna verkan får man väl hoppas, då det synes omöjligt att för närvarande påbjuda läkarebetyg.

Då man betänker allt det elände, som kommit över otaliga hustrur genom de sjukdomar, som här åsyftas, så måste man med glädje finna, att åtgärder enligt beredningens mening böra vidtagas för att i någon mån avvända faran; undanröjd kan den säkerligen icke bli, förrän läkare lösas från sin tystnadsplikt och få ej allenast rätt men skyldighet att till lysningsförrättaren anmäla, då patient i smittosamt stadium ej låter sig avråda från äktenskaps omedelbara ingående. Ett avrådande nu lär ofta lämnas utan avseende. I giftermålsbalken kan dock ingen bestämmelse om lösande från tystnadsplikten givas.

Förslaget söker bringa reda och klarhet i alla bestämmelser rörande äktenskaps ingående och upplösning och att upphäva de många halvhetstillstånd som nu existera.

Då lysning tre gånger avkunnats mellan ett par kontrahenter, äro dessa, enligt gällande rätt, allt framgent bundna vid varandra, tills skiljobrev av konsistorium utfärdas. Enligt förslaget skall avkunnad lysning vara gällande endast i tre månader; inom denna tid skall vigsel följa eller ock måste ny lysning ske för vigselns erhållande. Dessa halva äktenskap, av vilka i Stockholm finnas sorgligt många, där kvinnan är bunden vid en man genom tre lysningar, men vigseln, trots hennes påminnelser och uttalade önskingar, under olika förevändningar uppskjutes år efter år, de skola således lyckligtvis försvinna, efter vad man kan hoppas, säkerligen till gagn för alla parter.

Återgång av ett äktenskap innebär, i motsats till äktenskapsskillnad, att det upplöses på grund av vissa omständigheter, som förelegat redan vid dess ingående.

De nyss nämnda äktenskapshindren äro redan, enligt gällande lag, återgångsskäl och kvarstå naturligtvis enligt förslaget som sådana, jämte åtskilliga andra; de skola dock göras gällande inom viss bestämd preskriptionstid.

De nuvarande förberedelserna för att erhålla skillnad i ett äktenskap, vars fortsättande synes makarna omöjligt, består normalt — då makarnas ekonomi ej medger de förmögnas utväg att endera maken reser utrikes — i deras varnande av kyrkoherde och inför kyrkoråd, varefter de dömas till skillnad till säng och säte på ett år. För en hustru, vilkens man är supig och brutal och ogärna vill släppa henne fri, som ofta händer, är detta en synnerligen långvarig och i hög grad pmande procedur, som rent av kan vara livsfarlig för henne, då mannen på vad sätt som helst söker förekomma, att de nödvändiga åtgärderna vidtagas.

En provisorisk skilsmässa, "separation", av ungefär samma art som skillnaden till säng och säte, föreslås nu; en väsentlig skillnad mellan de båda är dock, att vid separation intet förbud finnes för makarna att besöka varandra, vilket nu under det ådömda skilsmäsoåret är belagt med straff, något som ofta visat sig vara betydelsefullt för hustrun.

Separation kan, då makarna äro eniga att gemensamt begära den, omedelbart ådömas, ehuru försök till medling skall av lämplig person först göras. En sådan medling är dock ej obligatorisk, och till separation kan dömas den förutan; utredning och bevisning om makarnas inbördes förhållande erfordras icke. En av makarna kan ock på begäran vinna separation, då den andre maken försummar

sin försörjningsplikt, för ett supigt och lastbart liv eller då sådan söndring uppstått mellan makarna, att sammanlevnadens fortsättande icke skäligen kan fordras. Hava makarna levat separerade ett år, och är sammanlevnaden ej heller därefter upptagen, kan på enderas talan dömas till äktenskapsskillnad.

Detta är i yttersta korthet huvuddragen av bestämmelserna, sedda från kvinnlig ståndpunkt.

Mycket av stort intresse i beredningens lättlästa och intressanta motivering till förslaget vore, även i avseende på kvinnans ställning, att ytterligare beröra, men utrymmet tillåter det icke.

Av det sagda framgår emellertid, att ej blott ärliga försök gjorts att skipa rättvisa mellan den manliga och kvinnliga kontrahenten; beredningen synes genomträngd av den uppfattningen, att man och kvinna böra vara likaberättigade människor inför lagen. Kvinnorna ha således allt skäl att glädja sig åt revisionsförslaget, även om en del detaljanmärkningar kunna vara att göra.

En mycket viktig del av giftermålsbalcken återstår visserligen att revidera, nämligen den berörande målsmansskapet och hustruns omyndighetstillstånd samt äganderättsförhållandena, över vilket allt kvinnan med skäl i våra dagar klagat, då svårigheter på grund av gällande bestämmelser ständigt möta henne. Man kan dock på det nu framlagda revisionsförslaget grunda en säker förhoppning, att även den fortsatta revisionen kommer att gå i en riktning, som tillgodoser kvinnans berättigade krav. I den förslaget åtföljande skrivelsen till Konungen heter det ock, att på ifrågavarande område "en ge-

nomgripande reform" synes vara erforderlig samt att genom de modifikationer, som tid efter annan genomförts i den äldre rättens grundprincip om egendomsgemenskap mellan makarna, med förvaltningsrätt för mannen, "gift kvinna ingalunda vunnit den självständiga ställning, som utvecklingen med allt större styrka för henne kräver; ej heller har erforderlig trygghet vunnits mot den av henne i boet införda förmögenhetens ödeläggande genom mannen".

Barnens ställning kommer att i en särskild lag bestämmas, och revision rörande

bestämmelserna om kvinnans skyddsålder skall ske i samband med revisionen av strafflagen.

Blir den nu reviderade delen av giftermålsbalken av riksdagen i huvudsak antagen, så är utan allt tvivel ett stort steg taget till förbättrande av den svenska kvinnans ställning inom äktenskapet, som under nuvarande förhållanden stundom är ytterst sorglig. En för hela samhället lycklig utveckling av familjerättsliga förhållanden skall ock otvivelaktigt därmed åstadkommas.

Agda Montelius.

Esseldes testamente.

Hur ofta framkastar man ej vid viktigare händelser i det privata och allmänna livet den alltid obesvarade frågan hur den eller den av de hänsövna skulle ha uppfattat saken, vad denna, om hon hade levat i liknade förhållanden, skulle sagt och gjort, tyckt och tänkt! För att ej tala om hur ofta Vasaordet om att kunna "gräva upp ur mullen" trängt sig på oss, särskilt vid allvarigare brytningstider, med dess innebörd av beklämmande vanmakt!

Så har *Sofie Adlersparres* bild under de gångna åren ofta i ovannämnda sammanhang framträtt för vår kvinnorörelsens vänner och förfäktare.

Ja, om denna vårt lands främsta reformator på kvinnofrågans område kunde

vakna till liv igen, hur mycket skulle ej väcka hennes förvåning och ogillande, hur mycket hennes glädje! Den grund hon lagt skulle hon väl finna orubbad, men hur många överraskande och oförutsedda utsprång på byggnaden som rests däröver, och framför allt, hur skulle hon ej undra över att den ännu hade så långt till sitt fullbordande!

Men ett är säkert: hon skulle, om hon fortfarande varit en bland oss, hållit jämna steg

med utvecklingen — då hon ej tagit försteget. Hon kunde i likhet med sin stora föregångerska *Fredrika Bremer* se tidsföreteelserna i deras rätta proportioner, iakttaga, utan att svikta, den rätta balansen mellan det förgångna och det vardande.

Snart ha 20 år förflutit sedan Esseldes bortgång. En tillräckligt lång tid för att gestalten skall ha hunnit anta de historiska måtten och avteckna sig för oss med större klarhet mot den bakgrund vi kalla livsgärningens resultat. Vi börja förstå vad Sofie Adlersparre varit både för sin egen tid och för den efterföljande generationens.

Hon var under sin livstid både upp- buren och högt ansedd men erhöll näp- peligen det erkännande, som hennes verk förtjänade. Hon hörde icke till de popu- lära märkesmänniskorna. Och detta var självfallet. De som arbeta för en idé stöta alltför ofta emot andras idéer; de måste med en viss hänsynslöshet trampa sina medmänniskors fördomar och inrotade tänkesätt under fötterna för att nå målet. Och därtill en idé så "otidsenlig", och alltid dömd att vara det, som kvinnofrå- gan! En banbryterska ställes sällan me- dan hon lever på en piedestal; men har hon varit en av de rätta, en av dem, som Fredrika Bremer kallar "åstadvisande", skall eftervärlden resa monumentet. En gång skall Sofie Adlersparre även erhålla sitt.

Ett utomordentligt rikt material äga vi för ett sådant, jag menar särskilt för en litterär minnesbild. Alla de livskraftiga fö- retag och institutioner hon varit med om att starta och stifta utgöra ju lika många kapitel i Esseldes historia. Och sällan har väl en människa efterlämnat ett rik- haltigare autobiografiskt dokument än det, som inneslutes i "Tidskrift för hemmet's" 27 årgångar. Där finner man Esseldes tankar och åsikter i så godt som alla mänsklighetens livsfrågor ingående och sakrikt, ofta genialiskt belysta. Här se vi personligheten utvecklas och fördjupas,

karaktär och särdrag åskådliggjorda, med ett ord, totalbilden av den starka, orädda, hjärtevarma och osjälviska kvinnan och banérförerskan träder fram för vår blick.

Själv var Sofie Adlersparre fullt med- veten om att det brast henne något av den mjukhet, vari enligt det traditionella begreppet själva kvintessensen av "kvinno- könets naturliga höghet" bör bestå. "Ack", skriver hon till en väninna, "om du kun- de giva mig 'godhetens mjölk', jag känner att den fattas mig".

Men Esseldes godhet var en starkare och hållbarare dryck än så. När en gång av en särskild anledning hon finner sig ställd inför spørsmålet, vad man bör göra för att minska svalgnet mellan välstånd och nöd, för att bryta udden av hatet som växer upp ur detta svalg — "var finna en hjälp som ej fostrar håglöshet och ytter- ligare armod" —, ger hon i brev till sam- ma väninna, fru Fredrika Limnell, själv svar på dessa frågor, vilka under nattens sömnlöshet "lågo aggande på mitt sinne och brände på mitt hjärta".

Skafta mig en stab av varma, friska viljor, av trosstarka och dock praktiskt kloka, handlingskraftiga personlig- heter — stjal sedan åt mig av den omutliga tiden ett eller annat år, och vi ha kanske lyckats att genom husrur och mödrar ge arbetsklassen den hjälp den i första rummet behöver.

Hon kallar dessa funderingar en dröm, fast "det skett med öppna ögon och med pennan i hand". Var det ej ett slags för- verkligande av denna dröm hon såg hägra i ett ej alltför avlägset fjärran, då hon nära tio år senare, eller den 1 juli 1884, för samma sympatiserande vän för första gången utvecklade sina planer för ett or- ganiserat kvinnosaksarbete?

Det är från den Adlersparreska egendomen Östervik i Värmland, ”i skötet av en vacker, högsommarfager natur”, hon skriver om sitt ”andra barn: kvinnofrågan”:

Jag är besluten att göra ett försök att samla i ett stort förbund över hela landet alla som förstå och vilja medverka till den frågans lösning, att sålunda få till stånd ett organ inom pressen samt en byrå i hufvudstaden till förmedlare av alla hithörande intressen. — — Det är också min mening att få in så vitt möjligt unga, nya, goda krafter bland de arbetande ledamöterna och att själv vara med endast så länge tills jag gott kan umbäras.

Få veckor därefter är hon färdig med grundlinjerna till sin förbundsplan, som hon är angelägen underställa sin korrespondents kloka omdöme:

Denna plan betraktar jag som ett testamente till mina landsmaninnor och vill därför gärna ha den så klokt och praktiskt uttänkt som möjligt.

Min mening vore att få in unga, friska krafter på de ledande platserna — män och kvinnor — samt att besätta en del rådgivareplatser med äldre, erfarna kämpar för saken. Så vill jag gärna själv taga rådgivareplatsen för den litterära verksamheten och räkna på sakens gamla vänner för andra dylika uppgifter.

Liksom grundlinjer och plan till kvinnosaksförbundet — vilket år 1885 på hösten förelåg som ett fullbordat faktum — voro Sofie Adlersparres sak, var tanken hennes, att den nya institutionen skulle bli en levande minnesvård över Fredrika Bremer och bära hennes namn. Sedan flera år var hon sysselsatt med att samla material till den levnadsteckning över vår stora författarinna, som blev slutmomentet af Esseldes testamente till sina landsmän.

Bittert kände hon den brist på förstå-

ende för Fredrika Bremers betydelse, som den tiden var rådande även inom kretsar, där man hade skäl vänta sig något bättre. Våren 1886, just då Svenska akademien med en pompös fest och en pompös kantat av Wirsén firat hundraårsjubileet av denna Gustav III:s skapelse, skriver hon, med anledning av en artikel av C. D. W. i Vårt land, som väninnan fäst hennes uppmärksamhet på och som hon säger ”ligger och groor i mig”:

Vet du om jag har rätt när jag tror, att Svenska Akademien aldrig ägnat ett ord åt Fredrika Bremers minne? Att hon, ehuru Akademien givit henne sina utmärkelser, icke skulle med ett ord ihågkommas i det för övrigt ståtliga festkvädet var naturligtvis att vänta. 'Plats för idéerna' av den arten fanns naturligtvis icke där. Men mot rena oförrätter mot ett sådant minne borde dock protesteras..

Femton år efteråt gottgjordes så pass det lät sig göra försummelsen, då Akademien 1901 slog en medalj över och ägnade sin minnesteckning åt ”skriftstäl-larinnan Fredrika Bremer”. Men då fanns sedan sex år tillbaka Esselde icke mer.

Många tillfällen utom detta erbjöd 1880-talet för anställande av betraktelser över den ”mannamån” som bedrevs i fråga om den litterära värdesättningen. Ofta bragtes Esseldes heta blod därigenom i svallning. En biografisk teckning av en kvinnlig penna, som innan den utkom i bokform varit införd i Tidskrift för hemmet, hade i den dagliga pressen underkastats en ej blott oförstående och inskränkt utan oför-skämd kritik.

— — Allt tyckes visa, utbrister Esselde full av indignation, att kritiken, då den icke är liknöjd och hafsig, ligger i händerna på halfbildade unga glöpar,

vilka inbillas sig att klander är yttring af kunskap och djupsinne, gillande eller intresse däremot symptom av omogenhet och barnslig njutningsförmåga, ovärdiga deras höga ståndpunkt. Den lilla dosis därav, som de för att ej nedsätta sin egen värdighet våga använda; tages i anspråk av deras goda vänner och kamrater inom litteraturen, vilka kunna göra sig påmint antingen med repressier eller med — tuting. Och så samlas alla negationer, allt nedrivande, alla protegerande nedsättelser, som den kritiska värdigheten kräver, på alstren av våra få kvinnliga författare. — — — Så, kära vän, så ser det ut inom den kungl. svenska kritiken. — — — Tiden är ond och därtill dum, och det är för mycket på en gång påstår Din S. L.—d.

Det var ej någon konservativ förtrytelse, som inspirerat denna utgiutelse. Nej, hon som ville draga unga, friska krafter in i det sociala arbetet, hade en lika vid och frisinnad syn på de nya skotten på litteraturens träd som på övriga kulturföretelser. Att denna uppfattning kom i kollision med de gamla vännernas smärtade henne, men rubbade icke hennes ståndpunkt. Det var problemdiktningens tid, och den djärvhet, varmed ömtåliga ämnen ställdes under debatt, sårade och upprörde mer betänksamt anlagda sinnen. Esselde hade råkat den gamla vännen och stridskamraten från fordom Rosalie Olivecrona, varvid ett nytt dramatiskt arbete av ovan nämnda slag (Alfhild Agrells "Ensam"), vilket Esselde ville försvara, kommit på tal mellan dem:

Hon (Rosalie) bröt ut över den med hela bitterheten hos C. D. W. — utan att ha läst eller vilja läsa boken, och skildes bedrövad från mig såsom redan bliven — vänstermänniska!! Detta ett bland många sorgliga dagens tecken, som just nu strömma in på mig. Jag börjar känna

mig underligt ensam, och det är en ödslig, tryckande känsla.

Nej, Esselde var icke någon "vänstermänniska", lika litet som hon tillhörde den bakåtsträvande högern. Den politiska ståndpunkt, som på äldre dagar var hennes, visas av ett brev av d. 9 juli 1890, där hon till vännans uppbyggelse "klottrater några små privata hugskott", som hon säger, rörande dagens brännande frågor — lika brännande då som i denna dag:

Tullfrågan är det väl, som i första hand bestämmer de båda hufvudgrupperna (inom riksdagen), men nog önskar jag innerligen, att den icke måtte bli ensam afgörande. Tror dessutom att åtminstone frihandlarna väl behöva stödet av andra principfrågor för sitt program. Lämna de t. ex. försvarsfrågan åt sina motståndare, så blir segern deras. Så kraftigt har den frågan utvecklats sig över hela landet, att ingen kan stå likgiltig där och gå framåt ändå.

För min del tror jag också, att det är farligt att bygga så uteslutande på arbetarne, som Beckman gör. När begreppet en gång växer ut till att omfatta alla, som arbeta, gent emot dem, som göra ingenting, då kan det sättet att gå tillväga vara befogat, icke nu. Det har ju också väckt ond blod, att här bildas sig en förening för allmän valrätt, som från sitt program utesluter kvinnorna, d. v. s. mer än halva nationen. Samma rätt för alla män, men alltid orätt för kvinnorna, det är ju egentligen att fuskas i motståndarnes hantverk och göra det med större inkonsekvens än de. Icke sant!

Jag är ju ingen vurm för kvinnans politiska valrätt och kan således tagas saken lugnt. Men nog är det lustigt att se, huru efter så mycket talande för kvinnans rätt i alla riktningar, den helt enkelt tiges ihjäl av sina egna förespråkare när det gäller handling. Det är för övrigt blott detsamma, som sker årligen i England och vart tredje år i Förenta staterna —

allt av de liberala. Hur förkunnade icke Gladstone, att en bland de viktigaste samhällsfrågor, som föreligga, vore den om kvinnans värdiga representerande inom den politiska världen, men förteg helt och hållet den viktiga frågan i den straxt därpå genomförda valreformen! Och huru smickras icke de amerikanska kvinnornas intressen vid varje presidentval av alla möjliga partier — och huru enhälligt svikas de icke på kongressen!

Så långt man kan hava någon nytta av de goda damerna, så långt hurrar man och strör blommor för dem; men där drar man upp 'strecket' och utöver det tillåtas de aldrig att komma. Har jag ej rätt, då jag påstår, att vi äro för goda att göra oss till springflickor åt de politiska partierna utan att själva därigenom komma ett enda steg framåt?

Detta Esseldes politiska självbekännelse, som icke är utan sin pikanta och intressanta sida. Hon är ingen vurm för kvinnans politiska rösträtt, säger hon, ty hon befann sig ännu på nyodlingens mark och jorden var ej tillräckligt beredd för de kraftiga skördarna. Men argumenten för den stora reformen, dem hade hon klara inom sig.

Och visst är, att hade hon med obrutna krafter upplefvat dagen, skulle hon gått i spetsen för den deputation, som 10 år sedan ovananförda "hugskott" nedskrevs, på det gamla seklets sista dag, för första gången framlade kvinnornas krav på politisk medborgarrätt inför Sverges statsminister.

Lotten Dahlgren.

Fruktar du stormarne? Endast genom dem kan det veka trädet växa till ett starkt och stort!

FREDRIKA BREMER.

Glimtar utifrån.

Tyskarnas väg. I "Neue Bahnen" (Mannheim) nr 21 uppträder Helene Lange med en tankerik och storstilad festbetraktelse Zur Gedenkfeier der Völkerschlacht bei Leipzig. Hon visar hän på den andliga motbilden till det väldiga segermonument, som nu drar vallfärdande hopar till Leipzig: en nationell kultur skapad av samma mäktiga idealitet, som för hundra år sedan räddade den nationella kulturens grundvalar. En kultur som kvinnorna skola skapa med. Emot allt sken och alla gängse meningar förs Helene Lange hoppas, att just i Tyskland skall kvinnofrågan lösas fullständigast, och detta hopp grundar sig på "den specifikt tyska egenheten att oupphörligt kontrollera den reala världen efter andliga lagar". Denna folkegenhet kallar hon "vår rikedom och vårt armod; vår välsignelse och vår förbannelse. Vi äro kungar och dagsverkare (Könige und Kärner), djärva systembyggare och förbenade dogmatiker"... Den dag då kvinnornas ställning börjar intressera "den tyska anden" som filosofiskt problem är segern given.

Den gamle Adam. I Tyskland som annorstädes är det naturligtvis kvinnorörelsen som har vållat nativitetens minskning, ty vad skulle det annars vara? Adam vet inte med sig någon skuld. Det var ett geheimemedicinalråd som begynte propagera denna teori, vilken professorer och journalister sedan strävat att utbreda och befästa. Om denna rörelse berättar Anna Pappritz i en längre artikel Zur Frage des Geburtenrückgangs ("Die Frauenbewegung" nr 22—23), där hon särskilt uppehåller sig vid de anklagelser och reformförslag, som uppställts av en framstående hygieniker, prof. v. Gruber. Roligast bland de senare torde vara projektet att tillerkänna varje legitim moder till minst tre normala, av henne själv uppfostrade barn utan anseende till samhällsklass en laglig hederstitel, exempelvis "Fraumutter". Professorn överför utan undersökning på kvinnorna ett karaktärslyte, som det maskulina samhället uppodlat hos männen. "Vad den-

na titelsjuka är äkta manlig!" utbrister Anna Pappritz.

I de korta feriernas land. Nachlanger Pause hälsar Minna Cauer i sin "Frauenbewegung" n:r 23 tyska riksdagen välkommen åter. Hon är glad att äntligen se herrarna samlade igen, men hennes hälsning är inte alldeles harmlös, ty hon räknar upp en hel del viktiga frågor, som ligga och vänta på behandling, och undrar hur det kommer sig, att personer med så dryga och maktpåliggande värv kunna ta sig semester nära ett halvår. Beror det bara på arvodesstadgarna, frågar hon, eller är det regeringen som vill ha frid?

Samhällets omvägar. "Neues Frauenleben" (Wien) n:r 11 meddelar en "vacker framgång" för kvinnorna i Pressburg. I ett visst distrikt av denna stad måste barnen på väg till skolan passera tvärs över en gata bestående av s. k. offentliga hus. En kvinnoförening höll ett stort möte för att protestera mot denna olägenhet, och Pressburgs magistrat har med älskvärd tillmötesgående beslutit att — anlägga en annan väg. Även av bordellgatans trafikanter torde denna salomoniska åtgärd hälsas med tillfredsställelse.

Den där ridderligheten. I veckotidningen "La Française" (Paris) 29 nov. behandlar

Jane Misme det överallt diskuterade ämnet *Féminisme et galanterie*. Hårdhänt avslöjar hon det berömda "gamla franska galanteriet", och den bleka återstod av denna feodalinstitution, som lever kvar i den nya tiden, definieras kort och gott som "ett tve tydigt närmande, för vilket man hoppas på vedergällning". Författarinnan prisar i stället *la politesse*, den takt och tjänstvillighet, som helt naturligt råder i umgänget mellan kultiverade personer av samma eller olika kön. Men de gentlemän, som bjuda på ridderlighet i stället för rösträtt, avvisas med ett leende och en fingerknäpp: "Ah, le beau plat de lentilles!"

La Femme belge, en månadsskrift för kvinnofrågor, har just börjat utkomma i Bruxelles. I redaktionskommittén märkas fler manliga än kvinnliga namn, däribland några prästerliga, och det är en pater som har skrivit det nya företagens inledande programartikel, *La mission sociale de la femme*. Programmet är ofullständigt, men förträffligt så långt det räcker, och man kan inte undgå att beundra dessa präster och munkar för det fina väderkorn, som driver dem att enrollera sig som fanbärare i en framtidsrörelse, vars anstorm förblivit obemärkt av många deras kolleger.

Nya kvinnor i romaner.

Tre böcker ligga bredvid varandra på mitt skrivbord, Helga Wisbeck, Alma Wittfogels rykte och Den sovande staden. En bisarr sammanställning, tycker man kanske. Elin Wägner — Annie Åkerhielm, och mellan dem Marika Stjernstedt!

Mig tyckes det ganska möjligt, och berättigt, att tala om dem på samma dag. Den ena kommer den andra att framträda i skarpare relief — och en del ganska överraskande resultat framgå ur en jämförande granskning.

Elin Wägners bok är som alltid denna författarinnas en bok om kvinnor. De ha hennes hjärtas kärlek, och med varm medkänsla ser hon på deras förhållanden och öden. Aktuellt tagna, insatta i dagsmiljön och med det sista nya i sina slagfärdiga repliker passera de här förbi med samma rörlighet som i Pennskaftet. Framför alla dessa kommande och gående står huvudfiguren, Helga Wisbeck själv, lyft fram af förf:s egen, djupaste sympati.

Boken är, som sagt, en bok om kvinnor. De män, som förekomma, tycka

mest vara tagna med av nödtvång och äro rätt knappt behandlade. I förbigående anmärkt, skulle inte Helga Wisbecks kärlekshistoria blivit trovärdigare, om förf. själv med något mera sympati omfattat den manliga huvudpersonen i boken? Han är skickligt iakttagen, hans omedvetna manliga egoism väl poängterad, men så som Helga och han ställts i förhållande till varandra, kan man endast konstatera, att Helga Wisbeck har bra nog dålig smak och är i besittning av en hart när orimlig trofasthet i anseende till föremålets halt.

Är det kvinnan som dominerar i Elin Wagners bok, så är det mannen som gör det i Annie Åkerhielms. Och knyter sig händelsens tråd i Helga Wisbeck samman kring dennas känsla för Krister Ritsell, så spänner den i Den sovande staden omkring ett helt samhälle, sådant det nu är, med sina kommersiella och kommunala intressen. För erotiken finns ej mycken plats övrig i Annie Åkerhielms bok. Ett idealäktenskap är den lugna, glimtvis skymtande bakgrunden för en mans arbete och intressen och ett köpstadsamhälles manipulationer och intriger. Av de två kvinnor, som kunna nämnas ur boken, ser man den ena, grevinnan Tessin, knappast mera än i det stora högpolitiska ögonblick — för övrigt ett kapitel av starkt verkande effekt —, då hon i allra högsta spänning eggjar sin man att taga landets öden i sin hand och han, ännu tvekande, säger: — — "så modig som en kvinna är jag i alla händelser inte; det är ingen man". Den andra, Marianne Selstrup, skymtar i hemmet och den sovande stadens sällskapsliv och framträder egentligen också starkare belyst blott i ett större, avgö-

rande ögonblick. Hennes man har, tack vare några stadens storgubbars små och fula privatintressen, misslyckats med att rycka upp ur försumpning det företag han engagerat sig i, man har intrigerat bort honom från hans plats och han kommer hem, stolt över att han inte böjt sig för de förhatliga mänskor han haft att göra med men ängslig för vad Marianne skall säga om avflyttning från staden nu, med sitt två månader gamla barn. Och — Marianne glömm er helt enkelt den älskade "lillan" i detta utomordentliga ögonblick. Det är mannen, som påminner henne om barnet.

Men Helga Wisbeck, praktiserande läkare, sörjer med värkande hjärta och ständigt aggande saknad det barn hon aldrig ägt, och kärleken till en man, som inte behöver henne, tar så stor plats i hennes liv, att den nära nog gör henne oförmögen för livet och arbetet. Hon andas inte som grevinnan Tessin den högre politikens stärkande luft och hon har det ej så lugnt omkring sig som Marianne Selstrup. Men hon är dock modig — och stark också. Hon bär andras bördor, om hon också nästan dignar under sin egen. Omkring henne är det ett myller af kvinnor, arbetande, självförsörjande — och andra med för övrigt —, som hon hjälper både till kroppen och själen.

I Marika Stjernstedts bok tar kärleken likaså sin breda plats. Alma Wittfogel hör inte ihop med Annie Åkerhielms inom politik och samhälle välsituerade kvinnor, som äro på den säkra sidan om erotikens vådor. Det svåraste har hon att kämpa med, och detta är för henne "nu, som alltid" kärleken. Den man hon älskar går förbi henne, och hon blir en-

sam, liksom Helga Wisbeck. Olycklig, som hon och dock inte som hon. Alma Wittfogel har betydligt mera nerv i sig, trots att hon är utanför det, som borde kunnat sätta stål i Helga Wisbeck — ett livsverk och den nya kvinnans känsla av att hon arbetar framåt, för de många omkring henne och efter henne. Alma Wittfogels resurs är endast en kontorsplats, men där sköter hon sig så att hon förvärvar en grad av respekt hos sin chef, som gör att han ej ens bryr sig om att forska i hennes privata liv, det vill säga faktiskt behandlar henne i detta avseende som en av sina manliga kontorister — vilket som bekant ej är vanligt. När Alma sedan går vilse med sig själv, gör sitt verkliga, stora misstag, är hon dock på något sätt till sitt inre helare och starkare än Helga. Hon har, på sin ståndpunkt, en lugnare och säkrare uppfattning af vad hon i sig själv är än någonsin den "nya" Helga Wisbeck. I detta avseende skulle säkerligen också, så underligt det än kan låta, Marianne Selstrup och grevinnan Tessin i Den sovande staden, om konfliktläget blivit ett liknande, varit i släkt med Alma Wittfogel och ej med Helga. Eget nog är det denna senare, som härvidlag står närmast en äldre tids av hjälplös kärlekssorg nedbrutna kvinnor.

Allt som allt, Elin Wägners bok med sin kvinnoosaksmiljö och sina samtalsvis upptagna aktuella kvinnofrågor lutar över mot det gamla, som axiom uppställda: kvinnans kärlek hennes tillvaro, — konflikten för Helga är ej mellan hennes arbete och hennes kärlek, som man kanske kunnat vänta sig. Marika Stjernstedt åter tar kvinnokärleken mindre axiomatiskt och fördelar, om jag så får ut-

trycka mig, kärleksproblemet proportionsvis mera jämt på man och kvinna. Det blir en i båda s liv starkt ingripande faktor, ej av särskilt stor övervikt för henne. I ett avseende framhåller visserligen Marika Stjernstedt, och det är bokens själva tyngdpunkt, kvinnans särställning i det erotiska förhållandet, men det gäller inté då hennes inre själv, utan något rent yttre, samhällets olika dom över henne och över mannen.

Annie Åkerhielm slutligen har hunnit så långt, att hon helt enkelt utgallrat erotiken ur sin bok. Den sysslar med affärstransaktioner, kommunala angelägenheter, bolagsstämmor och politik. Det finns en profetia om att de yttersta skola varda de främsta, den kommer osökt i tankarna — utan någon sorts sammanställning med en litterär rangordning! Men väl med tanke på att personliga anti-rösträttstendenser inte bevara en författarinna från ett, man får väl kalla det litterärt, intresse för samhällliga och allmänna angelägenheter, och detta av allt uppslukande art! Då återigen markerade kvinnoosaktendenser inte rädda från allbetvingaren Eros. En konklusion, som ju kullkastar teorierna om och funderingarna över en av gammalt avgränsad kvinnoosfärs stabilitet, liksom de förmodade stora farligheterna af en ny, vidgad.

Lämnar man det avsiktligt och oavsiktligt tendensartade i dessa böcker åt dess värde och tar dem rent litterärt, blir "Alma Wittfogels rykte" den första att nämna. Marika Stjernstedt har i denna bok säkrare än i någon av sina föregående konstnärligt bearbetat sitt ämne; lugnt och fast,

med en säkert bred berättarton, skri- der händelsen framåt, och personerna äro noggrant iakttagna och tecknade. Man är i själva verket med Markus Gille, där han går, tystlåten och hård, på den gamla fä- dernegården, som han satt sig före att rädda. Fadern, den lilla krokiga, torra och skrupna gubben med de nervösa ögonen, "spelande mellan tjuvpojken glit- rande lynne och ända till det olyckliga, stirrande uttrycket av en rovfågel, som blivit satt bakom galler", är lika levande som konfratern, kaplanen i Åttinge, med vilken han spelar och super — när han törs för Markus. Alma Wittfogel själv går lugn och tyst och samlad genom be- rättelsen. Hennes eget öde och faderns livshistoria, berättad av honom själv en för henne skicksediger natt, har lärt henne att "bildä sig en egen lag och veta vad hon gör, och sedan taga skammen, om det spörjs att skam låder". Hon är underbart stilla i sig själv, och stark, den- na Alma Wittfogel, och därmed övervin- ner hon världen.

Marjanna, flickan som går under, är kanske den man minst ser och minns bland bokens många levande människor.

I Helga Wisbeck har Elin Wägner ännu ytterligare utbildat sin säkra, välbehärska- de stil. Det stillsamt diskreta sätt att säga kvicka saker på, som är så specifikt Elin Wagnerskt, är här lika framträdande som någonsin. Kanske kunde man dock önska något mera individualisering af de sam- talsvis sagda kvickheterna, det kan vara svårt att hålla åtskils så många, på samma sätt kvicka personer.

Och man skulle gärna velat minnas Helga Wisbeck med Krister Ritsell mindre ofta i följe; som det nu är, är han näs-

tan alltid med, om inte annat så i hennes hjärta och tankar. Men därom kan inte tvistas, förf. har ju valt att göra Helga Wisbeck sådan hon är och att lägga skild- ringens tyngdpunkt i just hennes obotliga kärlek till Krister. Vi måste acceptera detta, — men samtidigt konstatera, att Helga ej blivit den stora och ledande personlighet, som förf. anger henne vara. Hon är en ärlig, god och modig kvinna, som vill bära sin börda, som är röran- de i sin redobogenhet att alltid tänka på andra, som är mycket för sina vänner — och för ännu andra. Och allt detta kan ju räcka långt nog! Men så får man också låta detta vara detta.

Som alltid har Elin Wägner snabba och växlande scener, ofta briljant insatta, och av de många bifigurerna äro många yp- perligt iakttagna. I detta rika galleri har syster Sofi sin obestridliga förgrundsplats, en bild av en stilla, stark kvinna, som man alltid skall gömma i tacksamt och rört minne.

Rosa, Marjannas medsyster i den undre världen, är säkert och osentimentalt teck- nad, — därför i hög grad trovärdig.

I Annie Åkerhielms sovande stadssam- hälle finns just inte så många människor, och i vilket fall som helst ingen, som man närmare fäster sig vid. Det är ju också staden, Österhamn, som har förf:s eget intresse mera än människorna där. Det förut omnämnda ögonblicket, när stadens landshövding-greve kallas till statschef — själva kungen anas i telefo- nen vid detta utomordentliga tillfälle — är en af de gånger, då personerna verk- ligen framträda. För övrigt utgör denna episod en av de verkingsfullaste sidorna i boken, fylld som den är av dramatiskt

liv. Man känner hur författarinnan själv rycks med av händelsens storhet och hur hon jublar med grevinnan Tessin över att "de skulle åter andas sin egen luft, politikens härliga, hetsande, inspirerande, i fyra hela månader och mer; fyra hela månader skulle de leva". Inspirationen i detta kapitel kommer en att hoppas på den stora politiska roman, som man har rätt att vänta av Annie Åkerhielm, den framför andra vakna och iakttagande kvinnliga politikern.

Men om man av friherrinnan Åkerhielm väntar en politisk roman, skulle man av Elin Wägner vilja begära en psykologiskt starkt fördjupad kvinnobok, med rymd omkring sig av en kvinnornas frigörelsekamp, vars mål är bortom yttre rättigheters vinnande och stadfästelse. Tiden är inne för en sådan bok att skrivas.

Ellen Kleman.

Vad som är i görningen.

Det är mycket just nu. Först den stora rösträttspetitionen, som skall in till riksdagen.

Många steg är det, som tagits för den. Ur hus och i hus i de små och stora städerna, trappa upp och trappa ned, från dörr till dörr; på landet genom by och köping, från gård till gård, in i de många små stugorna.

Under tiden ha listorna fyllts med namn, packe efter packe hopat sig på namnsamlingsbyråerna. Det har varit bråttom som kanske aldrig förr inom våra ända alltid så verksamma F. K. P. R.

Erfarenheterna ha varit mångahanda. Scen: Frun i huset hör på ärendet, med påtagligt intresse, men också med en mycket påtaglig betänksamhet. Herrn i huset går av och an på golvet med min av

kränkt härskare. Litet emellanåt kommer det: — Min hustru har naturligtvis sin fria vilja! — Hon gör naturligtvis som hon vill! — Skriv på du, om du har lust! — Promenaden fortfar. — Skriv på för all del, du råder ju för dig själv, skriv på du! — Och så, i plötsligt utbrott: — Men det säger jag, att skriver du på, så river jag sönder listan!

Annan scen: En arbetarhustru med blekt och tårt utseende, som tar emot i dörren. Framme i liggsoffan vräker sig en lång vuxen räkel till pojke med mössan, orubbad, på huvudet.

Kvinnan ser trött och ohågad ut. Pojken visslar men hör på.

— Du ska skriva på, mor, säger han plötsligt, lika oväntat som övertygande, du ä' lika god som någon ann' till att rösta för allt vad du arbetar.

Hans ansikte har fått ett tafatt vänligt uttryck, och hennes lyser upp. När hon funderat en stund är hon färdig och skriver sitt namn, med förvånande säker och god stil.

Åter en scen. Hon, liten, elegant, "försörjd": — Vad ska jag med rösträtt! Jag har rösträtt hemma.

Men de "självförsörjande" veta att de inte ha rösträtt — och att de också känna av det.

Nu på nyåret tar det stora slutarbetet vid, sorteringen av listorna, räkningen av namnen, bindningen.

Då få vi veta resultatet av detta oerhörda arbete, som rösträttsföreningarna så villigt tagit på sig för sakens skull.

Så ha vi vårt eget hus, som vi ska bygga på Baltiska utställningen. Över allt pågår penninginsamlingen för ändamålet, med soaréer och fester, från Norrland och ned till Skåne. Kommittéerna, främst de stora som stå i spetsen, i Stockholm, Malmö och Göteborg, arbeta intensivt.

På själva utställningen, på vårt afskilda område, har också arbetet tagit sin början. Trädgårdsanläggningarna, som i 1600-talsstil skola breda ut sig framför det vita

slottet, ha redan planerats, och man gräver och planterar under fru Else Dahls ledning.

Samtidigt samlas på skilda håll det material, som skall utställas. Tiden är kort, och det gäller att vara färdig i tid. Uppgifter från arbetsområden och yrken, statistiska tabeller, litteratur, bibliotek, restaurang, kök, allt skall vara ordnad till i maj. I högkvarteret, Västra Trädgårdsgatan 4, Stockholm, är arbetet inte minst intensivt. Telefonerna ringa, olika kommittéer sammanträda, människor komma och gå.

När Baltiska utställningen öppnas i vår, skall kvinnornas eget hus, Årsta vita minnesrika slott, stå färdigt.

En staty åt Fredrika Bremer är ju den tredje stora sak, som vi tagit på oss. Det var sistlidna januari, som Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm skickade ut sitt upprop om medverkan till att resa en Fredrika-Bremerstaty. Sedan dess ha insamlingslistor för en statyfond gått ut över hela Sverige. Alltjämt pågår insamlingen. Arbetet för den har endast för ögonblicket skjutits något åt sidan, på grund av det myckna andra, som för tillfället var av mera vikt. Nu kommer statykommittén att ta i igen med friska krafter. I januari har Stockholm sin fjärde föredragsafton till förmån för fonden, då Annie Furuhjelm talar om Adeläide Ehrnrooth.

Mera är för närvarande egentligen ej att nämna, men det kan ju också räcka — en staty åt Fredrika Bremer, ett slott på Baltiska utställningen och en jättepétition åt riksdagsherrarna.

Ch.

Meddelande från Förbundets stipendieinstitution.

I nom den 15 februari 1914 kunna följande stipendier sökas hos Fredrika-Bremer-Förbundets stipendienämnd i Stockholm:

Kr. 700: —, resestipendium för studier av

välfrärdsanordningar vid industriella företag berörande kvinnor och minderåriga ("fritt" stip.); kr. 700: — för studier i litteraturhistoria vid tyska arkiv och bibliotek (Stockholms stads stip.); Kr. 400: — för kurs vid Kalmar folkskoleseminarium (Malmöhus stip.); Kr. 250: — för kurs vid småskoleseminarium (Malmöhus stip.); Kr. 150: — för kurs för småbrukardotter vid Hvilans folkhögskola (Malmöhus stip.); Kr. 325: — för utbildning till föreståndarinna för arbetsstuga på landsbygden (Norrbottens stip.); Kr. 325: — för kurs vid fackskola i hushålls ekonomi (Stockholms läns stip.); Kr. 260: — för utbildning av lärarinna i kvinnlig slöjd (Västerbottens stip.); Kr. 200: — för kurs vid folkskolelärarinneseminarium i Stockholm (Västernorrlands stip.); Kr. 200: — för kurs vid Tekniska skolan i Stockholm (Värmlands stip.); Kr. 260: — för sjukvårdskurs (Kopparbergs läns stip.); Kr. 200: — för kurs vid Tekniska skolan i Stockholm (Jämtlands stip.); Kr. 225: — för akademiska studier (Västmanlands stip.); Kr. 200: — för sjukvårdskurs (Uppsala läns stip.); Kr. 300 för kurs vid Kungl. högre lärarinneseminarium (Södermanlands stip.); Kr. 550: — för kurs vid högre lärarinneseminarium (Östergötlands stip.); Kr. 200: — för utbildning till vävlärarinna (Örebro stip.); Kr. 200: — för sjukvårdskurs (Örebro stip.); Kr. 250: — för yrkeslärarinnekurs i klänningssöm vid M. Nordenfelts kvinnliga yrkesskola (Göteborgs och Bohus stip.); Kr. 250: — för kurs vid folkskolelärarinneseminarium (Göteborgs och Bohus stip.); Kr. 200: — för sjukvårdskurs (Älfsborgs läns stip.); Kr. 260: — för akademiska studier (Skaraborgs stip.); Kr. 260: — för ordnad kurs i barnavård (Skaraborgs stip.); Kr. 200: — för kurs vid högre lärarinneseminarium (Jönköpings läns stip.); Kr. 260 för kurs i trädgårdsskötsel (Kalmar läns stip.); Kr. 270: — kurs vid högre lärarinneseminarium (Kronobergs läns stip.); Kr. 225: — för sjukvårdskurs (Gottlands stip.); Kr. 225: — för barnmorskekurs (Blekinge stip.); Kr. 200: — för kurs vid högre lärarinneseminarium (Kristianstads läns stip.).

Kr. 500: — från Johanna Kempes fond, avsedda till stipendium för medicine kandidat, finnas för 1914 lediga till ansökan.

Upplyningsvis må nämnas, att villkor för sökande av länsstipendier är, att vederbörande skall vara skriven och omedelbart två år

förut hava varit skriven inom det län, vars stipendium sökes. Samma bestämmelse gäller om Stockholms stads stipendium.

Notiser från bokvärlden.

Gunnar Wennerberg. Bref och minnen samlade och sammanbundna af *Signe Taube, f. Wennerberg*. Första delen. Hugo Gebers förlag.

Spridning och folkgunst unnas hjärtligen såväl denna memoarbok som alla dess likar, men innan alltför många döttrar hunnit intimt biografiera alltför många fäder, skall här uttalas en bestämd önskan, att fordringarna på denna litteraturgenre måtte skärpas. Dess typiska nackdelar: ett vallöst hopat material, på en gång för ymnigt och för ofullständigt, samt en obeslöjad familjekult, yppas klart i friherrinnan Taubes vackra bok.

Författarinnan äger en ledig, varm och kultiverad stil (kanske påverkad av Anna Hamilton Geetes), hon har åtskilligt roligt och en del upplysande att meddela, men det väsentliga blir hon skyldig: en levande rekonstruktion av Gluntskaldens rika, oroliga, bisarra ungdomsväsen. Där dokumenten tryta — och de räcka inte långt —, hade psykologisk fantasi bort ta vid och dottervårdnaden läggas åsido. Den bild, som kan framletas ur denna skildring, svarar varken mot de oförgångliga tondikternas trolska berusning eller mot det fascinerande karaktärshufvud, som ungdomsporträtten bevarat.

Men för bekantskapen med en hittills okänd person ha vi att livligt tacka utgivarinnan. Det är prostinnan Sara Wennerberg, vars burschikosa skrivelser till sin Gunnar utgöra bokens praktnummer.

Johan Jolin och hans vänner. Interiörer ur konstnärslifvet under förra seklet af *Ellen Jolin*. P. A. Norstedt & Söners förlag.

De ovan uttalade anmärkningarna om

familjememoarer gälla till punkt och pricka även om detta verk. De aktstycken, av vilka det meddelar en så överväldnande mängd, hade tarvat ett särdeles kräset urval. Dessa långrandiga, ansträngda skämtepistlar och dessa rafsiga tillfällighetsrim, som en gång i all språkslöshet spreda glädje vänner emellan, smaka nu som duven sockerdricka och väcka måhända orättvist låga tankar om svenska spiritualiteten under ett tidevarv, som visserligen inte var den goda smakens storhetstid. Man vet ju emellertid lyckligtvis, att Jo. Jo., F. W. Scholander o. s. v. kunde åstadkomma njutbarare ting.

Men så snart författarinnan själv tar till ordet och berättar sina minnen, blir läsaren vederkvickt. Hennes humor är nämligen av helt annat slag än de gamla herrarnas, fin, diskret och naturlig — den ligger nästan bara i minen och tonfallet. Hennes noggranna skildringar av interiörer från småborgerliga och storborgerliga Stockholmshus, sådana man icke sett på decennier, röja ett brådmoget vaket målaröga och ett trofast målarminne. Jo. Jo:s dotters memoarbok skulle fått betydligt angenämare fason, om hon hade skrivit den med familjepapperskofferten som stämningväckande underlag i stället för som medarbetare.

Bref till Adolf Fredrik Lindblad. Albert Bonniers förlag.

Utgivaren av denna intressanta samling håller sig eget nog anonym, vilket kan vålla misstanken, att här föreligger stulna papper, men högst sannolikt är det den rättmätiga ägaren, Lindblads dotter, man

har att tacka för publikationen. Den står högt såväl genom skrivarnas rang som genom brevens historiska och psykologiska värde. Inget fyllnadsgods har tagits med. Jämförelsevis obetydligt representerad är Geijer, med en enda biljett, men den bär Geijers stämpel. Almqvist gör mycket märkliga självbekännelser, Atterbom, icke så dristigt öppenhjärtig, röjer sina svagheter mer än han har ämnat, och Fredrika Bremer ger som alltid okonstlat sitt väsen i all dess godhet, eld och högsinhet, ja hon formulerar (så tidigt som 1836) sitt livs ledande drift och program: "Den viktiga frågan är: att ha ett Elysiu m, som man strävar till, och att ej vila, innan man hinner dit, att aldrig vara nöjd med det ofullkomliga."

Som pur brevkonstnär vinner emellertid Böttiger priset. Hans skrivelser äro en fest av spirituellt tokrolighet och gallsprängd humor. Detta arga skämt med sin uppsyn av vederhäftig saklighet och sina fint nyanserade stegringar till vanvetlig burlesk bär en förbluffande modern prägel, och när man har skrattat ut, måste man sucka över att Sverige gått miste om en dolkvass journalist à la Börne och i stället fått en honungstungad poet för mycket.

Ur den blåmålade kistan om August Bondeson af *Greta Holmgren-Strömbom*. Albert Bonniers förlag.

Som Bondesonbiograf besitter fru Holmgren-Strömbom den kvalifikation att vara obefryndad med sitt föremål, och är hennes bok mer än brukligt familjär, så lurar den dock inte läsaren in i familjepolitikens rökelsekvava atmosfär. Det är ett ganska lätt hopkommet arbete, och författarinnan låter läsaren så gott som med egna ögon och händer ta del i proceduren från den soldag, då stadsbuden släpa in den blåmålade bondkistan i hennes skrivrum, till den skymningsstund, då de genomforskade skatterna läsas in för sista gången.

Vem August Bondeson egentligen var

(i hans verk, så märkvärdigt fria från subjektivitet, står det inte att läsa) antyder knappast denna skildring, som annars med kongenialt skämtlynne åskådliggör hans skepnad, åthävor och levnadsvanor. Hans brev äro förbehållsamma intill trivialitet, och författarinnan kunde strafflöst utelämnat dessa intyg om svensk medelöshet. Men åtskilliga inedita av stort värde har hon fiskat upp ur kistan, saker som röja den utsökte folkloristen och bondeskildraren i all hans glans, och upplysningarna om den exakta arbetsmetod (i stil med de franska naturalisternas), medelst vilken sekularskapelsen Chronschough framalstrades, bör litteraturpsykologen tacksam samt förvara.

Främmande diktning fritt återgifven af *Ebba Walldén*. Utg. efter hennes död. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Från ett par Uppsalaterminer på 1890-talet minns jag Ebba Walldén — nej, bara hennes skygga, hjälplösa leende, ett bedjande *noli me tangere*. Hon talade lågmält och litet och tycktes aldrig vara riktigt med, men var det kanske mer än man anade. Som i studentlivet, så i litteraturen. Hon hade råd att hålla sig avsides från marknaden och skräväsandet, och visade hon sig någon gång offentligt, skedde det så stillsamt, att endast de uppmärksamaste lyckades urskilja vilken ädelt odlad ande och vilken högt skolad artist hon var. Detta är inget nekrologsmicker. Jag skulle sagt detsamma, om hon hade levat och nedlätit sig till att ge ut en bok.

Det böljar och brusar musik i detta postuma dikthäfte. Käcka, svärmodiga och hälst patetiska tongångar. Säkert är det melodierna, de yttre och de inre, rytmen och rösten, som ha inspirerat till tolkning. Lyriken vill det så.

Här träffas ett urval av den rika skotska sångens skatter: gamla ballader om kärlek, äventyr och skälmstreck, visor av Burns och ett par sådana små underverk av folklig poesi som lady Nairnes "Caller herring" och lady Lindsay's "Old

Robin Gray". I en hel serie poem strömmar Ada Negris flammande och vibrerande retorik, och Tennyson förekommer med en av sina ljuvast gripande lyriska suckar.

Men all denna välklang och bravur bleknar inför bokens förnämsta gåva: Elizabeth Barrett Brownings "portugisiska" sonettcykel, överflyttad som direkt från själ till själ. Redan för tolv år sedan publicerades den i Ord och bild, och jag har länge gått och önskat få den omtryckt i bokform. Jag kunde ju tyckas bönhörd, men jag är inte nöjd ändå. Till svenska vitterhetens ära och svenska versälskares hugnad bör denna mästertolkning av en sållsamt skön kärleksbikt utges i en särskild liten sirlig volym med spaciöst tryck på läckert papper — en bok för kännarögon och kännarfingrar. Den minnesvården förtjänar Ebba Walldén.

Gitanjali (Sångoffer) af *Rabindranath Tagore*. Auktoriserad öfversättning till svenska af *Andrea Butenschön*. Andra upplagan. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Ännu i en översättnings översättning — liksom i ett bortdöende eko — bevara

dess böner, hymner och fabler sin rena andaktsklang och högtidsfulla fågning. Då man fördjupar sig i dem, glömmes man att en österlänning talar, ty deras språk, vare sig de läsas på bengali, på engelska eller på svenska, är alla mystikersjälares modersmål.

Just nu är det många världens barn som simulera njutning av denna gudhän-givna poesi, men in på det nya året orka de säkert inte hålla fromheten vid makt, och sedan blir det ju snart ny dragning i skaldelotteriet. . . "En blomma till pris-belöning" önskar sig Tagore någonstades i sina dikter, men så fina poetkröningar förstår man sig inte på i Västerlandet, man är lite klumpig i manéren, och åtsiare, som fordom njöto stenkastningens pittoreskare ära, räcker man tafatt bugande en check inlagd i prydlig portfölj.

Fastän icke helt och hållet fri från trögheter och otydligheter, skänker Andrea Butenschöns med hängivenhet och poetiskt gehör utförda översättning från engelskan ungefär så mycket man kan begära av en tolkning i andra hand.

K. J.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven genom Fredrika-Bremer-Förbundet.

Redaktör: Ellen Kleman.

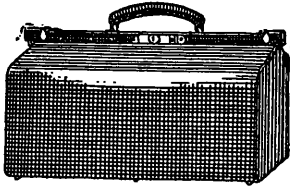
Pris för postupplaga: $\frac{1}{2}$ år kr. 5.—; $\frac{1}{4}$ år kr. 2.75. — Lösnummer 35 öre. Prenumeration sker å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Förbundsmedlemmar prenumerera genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. Redaktion och expedition: 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. Redaktionstid: måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Expeditionen: kl. 11—4 varje söckendag.

Annonsering genom F. Englunds Boktryckeri, 40 Drottninggatan, Stockholm.

HANDVÄSKOR

samt alla slag Reseffekter och läderarbeten.

Svensk tillverkning.

JOHN A. GAHM, HAMNGATAN 12

Rikstelefon 21 88, Allm. Telefon 6823

Midt för Kungsträdgården.

5

Ett verksamhetsfält för kvinnor

hitintills mindre beaktat men med rika möjligheter för den kvinnliga företagsamheten erbjuder livförsäkringsverksamheten. Redan år 1911 engagerade »Allmänna Lif» med gott resultat en kvinnlig organisatör för livarbete i Stockholm. Verksamheten förlades då främst bland de självförsörjande kvinnorna själva, vilka ju, enbart de, erbjuda ett rikt arbetsfält, men intet hinder möter för en kvinnlig livackvisitör att utsträcka verksamheten även bland männen.

Allmänna Lifförsäkringsbolaget inbjuder härmed intresserade kvinnor till samarbete och lämnar gärna alla härför erforderliga upplysningar antingen vid personligt besök å huvudkontoret, Strandvägen 5 A, Stockholm, eller telefonledes, Rikstel. 78 82, Allm. tel. 65 54.

»Allmänna Lif» är Sveriges äldsta ömsesidiga livförsäkringsbolag; dess fonder överstiga 18 millioner kronor; bolagets till de försäkrade utbetalda vinst uppgår till över 1,500,000 kronor.

Tag agentur för »Allmänna Lif»! Tag själv livförsäkring i »Allmänna Lif»!

14

9

K. L. Lundberg & C:o, Damkonfektion

Norr DROTTNINGGATAN 56 ~ Vasast. ODENGATAN 55

17

FÖR KAPITALISTER, särskilt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna överlämna vården av sina värdepapper och skötseln av sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet av det anförtrodda uppdraget ävensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatavdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti av Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning av enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatavdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatavdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatavdelningen utlottningar av obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blivit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering av det ledigblivna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatavdelningen, underrättar Notariatavdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till avdelningen inbetalas, varefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatavdelningen, att inteckningarna bliva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos avdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år per 1,000 kronor av depositionens värde, dock ej under två kronor.

12

STOCKHOLM.

Skandinavien's största livförsäkringsbolag.

Under senast förflutna 20 kalenderår har bolaget utbetalat till försäkringsägarna:

Vinst.....	Kr. 11.106.039	
Dödsfallsersättningar	" 25.330.636	
Kapitalförsäkringsbelopp och livräntor.....	" 9.477.278	<u>Kr. 45.913.953</u>

OBS.! Blandad liv- och kapitalförsäkring särskilt lämpad för självförsörjande kvinnor.

Thule arbetar med egna kvinnliga agenter.

Uppllysningar lämnas af fröken Anna Kleman, adress: Valhallavägen 59, Stockholm. — Tel. Allm. Ö. 790.

16

PELLERINS VÄXT-MARGARIN

ersätter det finaste mejerismör.

Högsta utmärkelsen, Guldmedalj i Landskrona 1913.

COLLAN-OLJAN,

världens förnämsta läderpre-servativ, gör skodonen *absolut vattentäta* och *minst dubbelt varaktiga*. Finnes öfverallt å 0: 75 och 1: 25 per flaska.

A.-B. COLLAN-OLJE-FABRIKEN,
T. OLSEN, Stockholm.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

BYRÅ

48 KLARABERGSGATAN 48

Rikstel. 27 62. Allm. tel. 48 16. Upplysningsbyrå. Allm. tel. 48 50. Öppen: 11—4.
Upplysningar fännas kostnadsfritt rörande kvinnliga arbetsnåden, utbildningskurser, löneförhållanden m. m. För utredningar avgift enligt öfverenskommelse.

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDETS

SJUKSKOTERSKEBYRÅ

Rikstefon. 68 98

25 TUNNEGATAN 25

Allm. tel. 82 11

Tel. adr. Sköterskebyrån.

Byrån mottager sjukbud hela dagen, per telefon även nattetid.
Föreståndarinnan träffas sakrast 7/2—7/4.

HEMTREFNAD,

PRAKTISK TIDNING FÖR HEMMET.

Utgiven av Fredrika-Bremer-Förbundet.
40 n:r årligen.

Pris 1: 80 pr år. Prenumeration å posten.

Innehållsförteckning:

Inbjudan till prenumeration.

Föregångerskan.

Kvinnan och äktenskapet. Av *Agda Montelius*.

Esseldes testamente. Av *Lotten Dahlgren*.

Glimtar utifrån.

Nya kvinnor i romaner. Av *Ellen Klemm*.

Vad som är i görningen.

Meddelande från Förbundets stipendiainstitution.

Notiser från bokvärlden. Av *K. J.*

MAZETTIS ÖGON-CACAO

pr hektopaket 45 öre

delikat - kraftig - hälsosam

MAZETTIS SPIS-CHOCOLADER

särdeles fina och välsmakande.

11

Råd till allmänheten.

Denna rubrik missbrukas ej sällan för att rekommendera överksamma och dessutom i en del fall skadliga preparater, men alla, som använt original-fabrikatet Salubrin till behandling av brännskador, sår, andra yttre skador eller annat angivet ändamål och därvid följt de i bruksanvisningen givna råd, rekommendera det för sina vänner.

a 3

Handnyttjade Spisvar, Kaffegår, Jubels, Käckslavar m. m.

bröd, dubbar, schalvar, kaffes, samt kaff-, porst-, kaff- och kaff-arbeten från Kina, Java och Indiska

Direkt import. Billiga priser.

Ostatiska Importen

19 D. Gröndagsgatan 19, Stockholm.